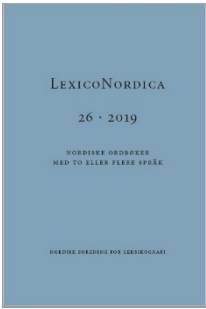

LexicoNordica

Forfatter:	Carina Nilstun [<i>Samvittighetsfullt revidert</i> Norsk ordbok]	
Anmeldt værk:	Helene Urdland Karlsen & Grete Krogstad: <i>Norsk ordbok – bokmål</i> . Oslo: Cappelen Damm 2018. 1063 sider.	
Kilde:	LexicoNordica 26, 2019, s. 295-309	
URL:	https://tidsskrift.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© 2019 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Samvittighetsfullt revidert *Norsk ordbok*

Carina Nilstun

Helene Urdland Karlsen & Grete Krogstad: *Norsk ordbok – bokmål*.
Oslo: Cappelen Damm 2018. 1063 sider. Pris 345 NOK.

1. Innledning

Norsk ordbok – bokmål (heretter *Norsk ordbok*), som ble utgitt på Cappelen Damm i 2018, er 5. utgave av ordboken som utkom første gang i 1996 under navnet *Cappelens ordbok*¹ og med Aagot Landfald som redaktør. 4. utgave kom i 2006, med Aagot Landfald og Kjell M. Paulssen som redaktører. 5. utgave er redigert av Helene Urdland Karlsen og Grete Krogstad og er ifølge forordet en «nær fullstendig revisjon» av forrige utgave. I det følgende kommer jeg til å sammenligne 4. og 5. utgave for å se nærmere på hva denne moderniseringen består i. Ordboken rommer over 35 000 oppslagsord og 40 000 eksempler, og den finnes bare som papiordbok. *Norsk ordbok* er «tilpasset elever i den videregående skolen, men den kan brukes av norskstudenter på alle nivåer, og av alle andre som trenger å slå opp i en norsk ordbok». (Forord)

Cappelen Damm (og forgjengerne) har lang tradisjon for å utgi ordbøker. Utgivelsene har felles utseende, med egen farge knyttet til hver tittel. De naturlige konkurrentene til denne ordboken er *Bokmålsordboka* (heretter BOB) (2005) og *Kunnskapsforlagets større norske ordbok* (heretter KSNO) (2017). Disse finnes begge både på papir og digitalt og har begge et større lemmatall, henholdsvis 65 000 og 80 000. Papirutgavene koster begge 150 kroner mer enn

1 Cappelen Damm ble dannet i 2007 ved at J.W. Cappelen og N.W. Damm & Søn fusjonerte.

Norsk ordbok, men *Bokmålsordbokas* nettversjon er gratis. Forlaget har altså valgt (i alle fall foreløpig) å bare utgi boken på papir, men har gitt den et prismessig fortrinn mot sin konkurrenter.

Anmelderens bakgrunn er naturligvis formende for anmeldelsen. Jeg har leksikografiske studier fra Universitetet i Oslo. Når det gjelder relevant arbeidserfaring, har jeg jobbet som redaktør i *Det Norske Akademis ordbok* (NAOB) i snart ti år. I 2007 skrev jeg halve den norske kjernen til en serie med bilingvale ordbøker der beskrivelsen av kildeSpråket er bygget ut såpass mye at de også kan brukes som monolingvale ordbøker. Serien ble utviklet av K Dictionaries og ble i Norge i sin tid utgitt av Vega forlag.

2. Mega- og makrostruktur

Norsk ordbok har en megastruktur bestående av Forord, Innholdsfortegnelse, Brukernøkkel, Veiledning, Liste over forkortelser, Lemmaliste, Minigrammatikk samt Språkregler og skriveråd.² Lemmalisten er det man kjenner som ordboken, og det som det er naturlig å vie størst oppmerksomhet i en ordboksanmeldelse. Det øvrige – omteksten – trekkes inn der det er relevant. Makrostrukturen er glattalfabetisk, til forskjell fra i fjerdeutgaven, som hadde reder, og det henvises fra varianter på alfabetisk plass. På alfabetisk plass finner man også rammer med språkinformasjon. Disse er gode og nyttige, og er et spor å følge i den videre utviklingen av ordboken.

Lemmatisering er foretatt etter morfologi, ikke etymologi, ifølge veiledningen (s. 10). Det viser seg for eksempel i at adjektivet *slett* behandles som ett oppslag, og at uttrykket *saken er biff* havner sammen med kjøttstykket. Lemmatisering etter etymologi ville

2 Jeg har i denne anmeldelsen ikke vurdert minigrammatikken og Språkregler og skriveråd, men jeg henviser til minigrammatikken ved et par anledninger.

gitt to adjektiv **slett**: ett med betydningen ‘flat’, av norrønt *sléttr*, og ett med betydning ‘dårlig’, fra tysk *schlecht*. *Biff* i *saken er biff* er fra svensk og forkortet form av *bifallit* og altså ikke beslektet med kjøttstykket. Det kommer fra fransk *boeuf*. Men i *Norsk ordbok* finnes homografer som **yr₁** (‘nedbør’) og **yr₂** (‘vrimmel’), **målmann₁** (‘keeper’) og **målmann₂** (‘nynorskbruker’) og **himle₁** (‘se oppover’) og **himle₂** (‘bygge himling’) – og flere – som har felles morfologi, men ulik etymologi eller orddanning. Disse er lemmatisert på samme måte (det vil si som to oppslag) også i BOB, og det er nærliggende å tro at man her har fulgt BOB uten å tenke på teksten i veiledningen. I 4. utgave var disse ordene redigert sammen, altså etter det morfologiske prinsippet. Veiledningsteksten er på dette punkt identisk i 4. og 5. utgave, men altså ikke fyllestgjørende for løsningene som er valgt i 5. utgave. I 5. utgave er også presensformen av verb føyet til. Dette er en fin og pedagogisk utvidelse, men i minigrammatikken står det: «I ordboken nevnes først – som oppslagsform – *infinitiv*, deretter *preteritum* og til slutt *perfektum partisipp*.» (s. 1044). Igjen er omteksten ikke ajourført til nyeste utgave.

Brukernøkkelen på side 9 viser ordboksartiklenes bestanddeler, godt og effektivt formidlet. På de neste sidene følger en veiledning. Denne fyller halvannen side og rommer noen linjer om hvert av punktene Utvalget av ord, Rekkefølgen av oppslagsordene, Betydning, Faste uttrykk, Uttale og Skrivemåte og bøyning – samt en hel del luft. Både BOB og KSNO har langt mer utfyllende brukerveiledning, og de sidene er vel anvendt plass, til tross for at mange nok ikke leser dem.

3. Lemmaene

Antall oppslagsord i *Norsk ordbok* er som nevnt betydelig lavere enn for de to andre ordbøkene jeg sammenligner den med, og fak-

tisk også lavere enn i 4. utgave (se avsnitt 4). Men lemmaseleksjonen synes å være god, det er ikke mange ord jeg har savnet. (Noen er det, for eksempel *sushi*, *mem(e)*, *miks* og *tannfe*, ingenting graverende altså.) Lemma, betydningsnummer og faste uttrykk står i turkis farge, som også er forsidens farge. I 4. utgave kom både nye betydninger og lemmaer i rede uten forutgående linjeskift. I denne utgaven starter ny betydning på ny linje, og det er en viktig forbedring. Det man vinner i brukervennlighet, forsvarer lett den ekstra plassen det tar.

3.1. Ordklasse og bøyning

Ordklassen substantiv er bare implisitt angitt gjennom angivelse av genus og bøyning. Substantiver som ikke har bøyning, merkes *subst.* For verb står det alltid *v* foran bøyningen. Rekken av bøyningsformer har ingen annen ledetekst enn *fl.* for flertall foran flertallsbøyningen av substantiver og adjektiver, og heller ikke brukernøkkelen eller veiledningen navngir formene. Dette er forholdsvis konvensjonalisert i ordbøkene, men i en ordbok som denne, som retter seg mot elever i den videregående skole og dem som ikke har norsk som morsmål, er det ekstra viktig at spørsmål som kan dukke opp, er besvart. Bøyningsangivelsene er sterkt kodifisert og kunne med fordel hatt brukernøkler for ordklassene substantiv, adjektiv og verb. Substantivartikkelen **suss** kan tjene som eksempel på artikler med en tungt leselig bøyningsangivelse: «*m, n m: -en fl. -er, -ene, n: -et fl. -, -a/-ene*». Minigrammatikken henviser i liten grad til ordboksartiklene (jf. avsnitt 2).

Samtlige substantiver, verb og adjektiver har bøyning – også sammensetninger og henvisningsartikler. Bindestrek er brukt som plassholdersymbol, og der grunnformen er noe redusert i bøyningene, brukes to prikker som plassholdersymbol. Slik kan det se ut: «**landtunge** *f, m ..ga/-n fl. -r, -ne*». Ny ordklasseinndeling er tatt i

bruk,³ men ikke så detaljert at underinndelingen av determinativer (kvantorer, demonstrativer og possessiver) gis.

Etter bøyning følger i utvalgte tilfeller etymologi. Denne består stort sett bare av lånspråket angitt i forkortet form i en parentes. Iblant gis også opprinnelig form, for eksempel ved *sju* («*norr. sjau*») og *kjøre* («*norr. keyra*»). Danskens rolle i bokmålet er her ikke synlig.

3.2. Uttale

Oppslagsord har trykkmarkering i form av en prikk under den trykksterke vokalen. Er trykket på første stavelse, markeres det ikke. Her ville jeg foretrukket at prikken ble plassert også da. Det er mer brukervennlig og også lettere å gjennomføre for redaktørene. Jeg har funnet en god del oppslagsord som mangler denne prikken (*bikini*linje, *forkrøplet*, *forlike* og *intellektuell* for å nevne noen). Jeg har også funnet en del inkonsekvens (ved *forward* er trykk markert selv om det ligger på første stavelse, og selv om varianter skal ha trykkmarkering etter samme prinsipp som hovedoppslagsformer, er det noen ganger uteglemt, for eksempel ved *forløyse*). For ord med uttale som avviker vesentlig fra skriftbildet, gis i tillegg uttaleopplysning i skarpe klammer og uten bruk av spesialtegn. Denne opplysningen kommer umiddelbart etter lemmet, og kan se slik ut: *tic* [tikk], *live* [laiv], *serve* [sørve]. Vokalquantitet gis ved hjelp av enkle og doble konsonanter, men tonem gis ikke. Avvikende vokalkvalitet (for eksempel *o* uttalt som [å]) alene gir stort sett ikke særskilt uttaleinformasjon. *Jobb/jobbe* har ikke uttaleangivelse, mens *lobb/lobbe* [låbb/låbbe] har. I veiledningen spesifiseres det at det særlig er utenlandske ord som har fått uttaleinformasjon. Uttalene som er angitt, er stort sett ukontroversielle og tidssvarende.

3 I 2005 ble ordklasseinndelingen for norsk til bruk i skoleverket justert etter anbefaling fra Språkrådet og Utdanningsdirektoratet (jf. Språkrådet & Utdanningsdirektoratet 2006).

3.3. Fag- og stilmarkørene

Diasystematisk markering er et vanskelig område, det har nok alle leksikografer erfart. Det er vanskelig å finne et sett av gode markører, og det er vanskelig å anvende dem konsekvent. I *Norsk ordbok* brukes fagmarkørene ofte for å angi *domene*, uten at det er snakk om ord som er spesifikke for det aktuelle faget. Dette kan i noen tilfeller være nyttig, men ofte blir det heller komisk. Fagmarkøren *gastron.* (gastronomi) er i all hovedsak brukt om domenet, og oppleves ofte som overflødig. For eksempel har *nattmat* og *kjevle*⁴ (verb) denne markøren. Andre eksempler: *enebolig* har markøren *arkit.* (arkitektur), *vennskapsby* og *vennskapskommune* har markøren *geogr.* (geografi), *gå av med pensjon* er merket *økon.* (økonomi) og *legedom* har markøren *med.* (medisin). I det siste eksempelet ville det vært mer på sin plass å si noe om stiltivået; for de andre eksemplene synes markører å være overflødige.

Markøren *tidl.* (tidligere) brukes både om forhold og gjenstander som hører fortiden til (for eksempel *timeglass* (*særl. tidl.*)), og om ord som nå er lite i bruk (for eksempel *endog* (*særl. tidl.*)). Det er uheldig at så ulike opplysninger har felles markering.

Markørene er svært ofte forkortet. Her er det såpass lite å spare at man burde vurdere å bruke fullformene. Noen fagmarkører blir også i overkant faglige når det i så stor grad er snakk om domene heller enn terminologi. Kanskje kunne *mat* vært en bedre betegnelse enn *gastron.*? Faren er muligens forveksling med forkortelsen *mat.* for matematikk (i *Norsk ordbok* er dette forkortet *matem.*).

3.4. Betydningsbeskrivelsen

Betydningsbeskrivelsen består av definisjon og/eller synonym(er) i rett skrift. Eventuelle fag- og stilmarkører er satt foran, og eventuelle eksempler følger bak. Til sist i betydningen følger i noen

4 Svensk: *kavla*, dansk: *rulle* (*med kagerulle*).

tilfeller et antonym. Dette introduseres med MOTS. (motsatt). Her kunne man gjerne føyet til aktuelt betydningsnummer i parentes, slik det gjøres i definisjonene.

Definisjonsfeltet dekker mye. Når betydningsbeskrivelsen er i form av en forklaring, har denne nøyaktig samme utseende som de klassiske substituerbare definisjonene. Eksempler på dette er «frys₁ kortform av fryseboks el. dypfryser» og «løs [...] 5 brukt som etterledd for å lage adjektiv som mangler det forleddet nevner». Dette er likevel greit forståelig og løst på samme måte i BOB. Jeg finner mange gode og treffende ordbeskrivelser som jeg tror er svært nyttige for brukerne. Et komplisert ord som *borgerlig* er enkelt og forståelig gjort rede for over seks betydningsnummer, og alltid er det gitt definisjon og/eller synonym(er). Et annet eksempel er *person* i grammatisk betydning. Begge gjengis nedenfor:

borgerlig [...]

1 som ikke er adelig el. kongelig

2 sivil: *b- strafferett*

3 som følger med det å være borger i en stat: *b-e rettigheter*

4 som bygger på konservativ el. liberal ideologi: *b-e partier*

5 som er preget av en konvensjonell levemåte og tankegang:
b- moral; b- tilværelse

6 ikke-religiøs: *b- konfirmasjon*

person [...]

4 (*språkv.*) kategori innenfor pronomen og (i enkelte språk) verb: *første p- uttrykker den eller de som snakker, altså 'jeg', 'vi'; annen p- uttrykker den eller de det snakkes til, altså 'du', 'dere'; tredje p- uttrykker den eller de det snakkes om, altså 'han', 'hun', 'den', 'det' el. 'de'.*

3.5. Faste uttrykk

Faste uttrykk er samlet til sist i artikkelen, i alfabetisk rekkefølge. Uttrykkene var i 4. utgave presentert sammen med og på samme måte som eksemplene. Disse er nå hentet ut og gitt samme grafiske utforming som lemmaene og med ny linje for hvert uttrykk. Dette er en stor og viktig forbedring. Det er ikke noe henvisningssystem i uttryksdelen, og et uttrykk er typisk bare gitt ett sted.

3.6. Ordboken og normen

Norsk ordbok gjengir den fulle bokmålsnormen hva gjelder varianter og bøyninger, til forskjell fra KSNO, som er en ordbok over moderat bokmål. Siden BOB så å si er «bærer» av bokmålsnormen, blir den for fasit å regne. *Norsk ordbok* tar så vidt jeg kan se ingen større snarveier her. De tre variantformene av **høyvann** og **skummetmelk** listes opp, så også **høytlønn** med sine elleve varianter (jf. BOB for å se samtlige former). At BOB blir en slags fasit, gjenspeiles i flere løsninger, for eksempel lemmatiseringen (se avsnitt 2). Dessuten var normeringen av *stein/sten* over en ganske lang periode gjengitt i forenklet versjon i BOB på nett. Denne forenklingen har forplantet seg til *Norsk ordbok*. Videre har ordet *kraft* en rekke betydninger, hvorav én betydning (avkok-betydningen) har avvikende flertallsform. Dette er det redegjort for i papirversjonen av BOB, men ikke i nettversjonen. I *Norsk ordbok* er dette avviket ikke gjengitt.

Men det finnes også eksempler der det er gjort redaksjonelle valg som avviker fra BOBs praksis. Dette gjelder blant annet håndteringen av aksent i ord som *allé* og *komité*. Disse kan i bokmål skrives med eller uten aksent. Dette er i BOB gjengitt som tre paradigmer: helt uten aksent, aksent i alle former og aksent i grunnform, men uten aksent i bøyde former. Her har *Norsk ordbok* valgt å gjengi bare én løsning, nemlig sistnevnte (jf. Språkrådet 2019 for

en beskrivelse av regler og praksis). Dette valget er både pragmatisk og pedagogisk. Et annet eksempel er at BOB er raus med å gi fulle bøyingsparadigmer, uten alltid å skjule til usus, mens *Norsk ordbok* er mer usus-orientert. *Jiu-jitsu* og *jod* står således uten flertallsbøyning i *Norsk ordbok*, mens man i BOB finner bøyingsformene *jiu-jitsuer*, *jiu-jitsuene* og *joder*, *jodene* respektive *jod*, *joda/jodene*.

3.7. Språket som gjengis, og språket som brukes

Bokmålet har en vid norm hvor alle former er sidestilt. En utfordring når man skal lage ordbøker over bokmål, er å finne et godt redaksjonsspråk. Valgfriheten i bokmål gjør det mulig å skille mellom to varianter av denne målformen: moderat bokmål som er riksmålsnært, og radikalt bokmål, som er nynorsknært (jf. oppslaget **bokmål** i SNL). Fri kombinasjon av former gir ikke et godt språk. NAOB er redigert med moderat bokmål, mens det så vidt jeg vet, ikke finnes noen ordbok som er redigert på radikalt bokmål.

Hvordan er bokmålsnormen håndtert i *Norsk ordbok*? For substantiver som har både feminin og maskulin bøyning, oppgis genus konsekvent i rekkefølgen f(emininum), m(askulinum). For adjektiv med endelse *-et(e)* kommer varianten med endelse *-et* konsekvent før den med *-ete*, for eksempel *frynset*, *frynsete*. I verbbøyningen kommer *-a*-endelsen alltid før *-et*-endelsen (*kasta/kastet*), men *forelsket* foran *forelska* og *gav* foran *ga*. Det er altså hverken alfabetet, radikalt/moderat bokmål eller frekvens som er styrende prinsipp for rekkefølgen av lemmaformer og bøyingsformer. For substantivet *to*, som har genusmarkering m(askulinum), n(øytrum) (i den rekkefølgen), er begge eksempler i nøytrum. Ved de to homografene av **svarteliste** finner vi formen *ønskte* i den ene og formen *uønsket* i den andre.

Rekkefølgen på bøyingsalternativer synes altså ikke å henge sammen med redaksjonsspråket, og jeg finner heller ikke en tydelig linje i redaksjonsspråket. For en bruker som ikke er stødig i å

skrive et konsekvent bokmål, er det lite hjelp å få. Bokmålets vide norm har historiske årsaker. Det kan ikke ventes at brukerne av *Norsk ordbok* kjenner historien bak ulike formpar, og jeg mener at ordbøker som gjengir den fulle normen, bør gi veiledning også i formvalg. Veiledningen i *Norsk ordbok* sier hverken noe om redaksjonsspråket som er brukt, eller noe om prinsippene for føring av valgfrie former.

4. Revisjonen

For å gå forordets påstand om at dette er en «nær fullstendig revisjon» av verkets 4. utgave, etter i sømmene, har jeg nærlest et strekk rundt slutten av *m* og begynnelsen av *n*. Sammenligner man lemma for lemma, blir det raskt klart at påstanden holder vann; endringene er gjennomgripende. Mange lemmaer er tatt ut – faktisk står det på baksiden av 4. utgave at den inneholder 45 000 oppslagsord, 10 000 flere enn nyeste utgave! Blant annet var Norges kommunenavn med i 4. utgave, men de er nå ute. Lemmaseleksjonen er som tidligere nevnt meget vellykket, og at man har prioritert kvalitet fremfor kvantitet, er et udelt gode. Som moteksempel har vi *Den store norske bokmålsordboka*, som inneholder 105 000 oppslagsord, deriblant ord som ikke eller i forsvinnende liten grad er å finne i norsk, og hvor svært mange artikler ikke har noen ordbeskrivelse knyttet til seg (Rauset 2015:247, 251–252).

Noen eksempler på hva som er tatt ut, og hva som er kommet inn: I starten av bokstaven *n* er artiklene **nabbe** ‘bergknatt’ og **nabob** ‘1 høy embetsmann i India 2 europeer som har tjent seg rik i Østen’ tatt ut, og betydningen ‘farlig sterk drink’ av **nakkeskudd** likeså. Inn har vi fått **N** som forkortelse for *nord*, **N** som symbol for *nano-*, for et tilfeldig tall og for *nitrogen* og *newton*, samt en videre beskrivelse av bokstaven **N/n**, i tillegg til **nachos** og suffikset **-nad**. Slo man i 4. utgave opp på **måltid**, fikk man bøyning og eksempel,

men ingen definisjon. Verbet **måtte** var tilgodesett med bare tre linjer, måned bare med én. Alt dette er nå bøtet på. Av sammen-setninger med *nabo* som førsteledd finnes i 4. utgave **naborett** og **nabovinkel**, i 5. utgave **nabokommune** og **nabolag**. Søk på Nasjonalbibliotekets N-gram viser at avgjørelsene har støtte i usus (NB N-gram 2019). Artikkelen **nabo** kan gjengis som eksempel på fornyelse av artiklene.

4. utgave: «den som er/bor nær(mest), granne: *gode n-er; lang til nærmeste n-; n-er i verdensrommet*»

5. utgave: «1 person som bor nær ved; granne: *ha gode n-er; få trøbbel med n-en* 2 land som ligger nær ved: *Russland er vår n- i nord*»

I 4. utgave ble ikke fag- og stilmarkørene skilt grafisk fra definisjonen, mens de nå er kursivert og utskilt med parentes. Det samme gjelder uttrykkene (jf. avsnitt 3.5).

5. En moderne ordbok

I forordet til *Norsk ordbok* betones det at den er en moderne ordbok. Dette har redaktørene lyktes med på mange plan. Designet er innbydende og enkelt. Det nye pronomenet *hen* er med, og også det for meg ukjente *hin*, som skal være synonymt. Disse er begge merket med *uoff.* (uoffisielt). Noen andre moderne ord jeg har funnet, er *norsk-pakistaner*, *norsk-somalier*,⁵ *menskopp*, *uten filter*, *mojito*, *mocktail* (nytt for meg) og *abaya*. Pronomenet *hun* er flittig brukt i eksemplene, og eksemplene er fri for gammelmodige kjønnsmonstre. Tidvis er eksemplene sågar samfunnsmessig progressive: «forelskelse [...] 2 person som en er el. har vært forelsket

5 Disse to skulle vært ført uten bindestrek, analogt med *norskamerikaner*.

i: *hun er hennes nyeste f-»*. Uttaleangivelsen [sædselle] er – med mindre det er en feil – basert på en uttale som bare finnes blant ungdom og unge voksne (jf. Uri 2016). *Mæle, væpne, sæl* og andre ord med *æ* som uttales [e], har ingen uttaleangivelse.

4. utgave hadde ikke alltid med ordklasse, og artiklene kunne være i overkant knappe:

4. utgave:

fem 5

femte 5.

5. utgave:

fem *determ.*

1 grunntallet 5

2 (*utd.*) (god) karakter på ungdomstrinnet på grunnskolen

femte *adj.* ordenstall til fem (5.)

Noen momenter som burde vært mer oppdatert, finner man li-kevel – sånn er det jo når man først leter. *Norsk ordbok* er bare ajourført etter Språkrådets rettskrivningsvedtak frem til 2015 (jf. Rettskrivningsvedtak etter 2012). Av helt nyere hendelser har vi det at fylkene Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag 1. januar 2018 ble slått sammen til Trøndelag. Dette er kommet med på kartet på innsiden av *Norsk ordboks* perm, men ikke i artiklene. Således er **frøyværing** definert som ‘person som bor på el. kommer fra Frøya i Sør-Trøndelag’. Litt mer etablert bør det være at *sukkersyke* ikke lenger er en term som brukes i medisinen (jf. for eksempel SNL og BOB). Dermed burde definisjonen stått på **diabetes**, mens **sukkersyke** burde hatt en annen markør enn *med.* Oppslagsordet **fruktommelig** er markert med *med.*, *tidl.*, og med det får man ikke riktig formidlet det alderdommelige preget dette ordet har.

Uttrykket *løs og ledig* er bare definert som ‘ugift’; her kunne det vært sagt en god del mer. At *høneblund* og *mens* (substantiv) er markert som *slang*, oppleves ikke som moderne, men det sier kanskje først og fremst noe om at ordboken mangler en treffende markør for det mer uformelle ordforrådet.

6. Sagt på en annen måte

Inntrykket er at ordboken er gjennomgått fra a til å, og at alle aspekter har blitt grundig revidert. Jeg savner først og fremst en mer omfattende veiledning. Her skulle jeg særlig ville lese mer om bøyningsformene, siden de er vist i sterkt kondensert format. Jeg savner også en tekst om bokmålsnormen og en redegjørelse for ordbokens redaksjonsspråk. Ikke minst ville dette vært en hjelp til brukerne i hvordan de selv kan forholde seg til normen. Listen over forkortelser kunne vært gjennomgått med henblikk på å skrive flere fullt ut. Ofte er det bare to–tre bokstaver å spare.

Punktene som her er tatt opp, er stort sett småplukk, og den sterkeste innsigelsen gjelder altså ordbokens omtekst. Ordbokens indrefilet – lemmalisten – er svært god; det gjelder utforming og utvalg så vel som innhold. Det er rett og slett imponerende hva en redaksjon på to har fått til! Man kan spørre seg om hvor mange ettbinds ordbøker for bokmål vi egentlig trenger. Jeg tenker at så lenge håndverket er godt og verket har en egenart, så er utgivelsen berettiget. Konkurransemessig er det intet fortrinn at den kun foreligger i papir i en tid da den digitale ordboken tar mer og mer over, også i skolen. Likevel: *Norsk ordbok* bør treffe elevene i vide-regående skole fordi forlag og redaksjon har lyktes i å lage en oppdatert og lett tilgjengelig ordbok, godt tilpasset sin brukergruppe.

Litteratur

Ordbøker

BOB (2005) = Boye Wangensteen (red.): *Bokmålsordboka*. 3. utgave. Oslo: Kunnskapsforlaget. <<https://ordbok.uib.no>> (mars 2019).

Den store norske bokmålsordboka (2014). Per-Erik Kirkeby. Oslo: Kagge forlag.

KSNO (2017) = Tor Guttu: *Kunnskapsforlagets store norske ordbok*. 3. utgave. Oslo: Kunnskapsforlaget.

NAOB = Tor Guttu et al. (red.): *Det Norske Akademis ordbok*. Oslo: Kunnskapsforlaget og Det Norske Akademi for Språk og Litteratur. <<https://www.naob.no>> (mars 2019).

Norsk ordbok: bokmål. 4. utgave (2006). Oslo: J.W. Cappelens Forlag.

Annen litteratur

NBNgram (2019): <https://www.nb.no/sp_tjenester/beta/ngram_1/> (mars 2019).

Rauset, Margunn (2015): Tungtvegande ny bokmålsordbok? I: *LexicoNordica* 22, 243–261.

Rettskrivningsvedtak etter 2012 (2019): <<https://www.sprakradet.no/Spraka-vare/Norsk/normering/Rettskrivningsvedtak/rettskrivningsvedtak-etter-2012>> (mars 2019).

SNL = Store norske leksikon (2019): <[snl.no](https://www.snl.no)> (mars 2019).

Språkrådet (2019): <<https://www.sprakradet.no/sprakhjelp/Skrivereglertegn/Aksentteikn>> (mars 2019).

Språkrådet & Utdanningsdirektoratet (2006): *Grammatiske termer til bruk i skoleverket. Tilråding fra Norsk språkråd og Utdanningsdirektoratet*. Mai 2005. Oppdatert 17.03.2006. <<https://www.sprakradet.no/localfiles/gramterm.pdf>> (juli 2019).

Uri, Helene (2016): Sæd – bokstavelig talt. Kronikk i *Aftenposten* 28.02.2016. <<https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/Ewej/Kronikk-Sad--bokstavelig-talt--Helene-Uri>> (mars 2019).

Carina Nilstun
leksikograf, MA
NAOB, Kunnskapsforlaget ANS
Gullhaug Torg 1
NO-0484 Oslo
carina.nilstun@kunnskapsforlaget.no